

d'adoració, temple' (d'on ve *mesquita*, DECH IV, 63-65), en àrab vulgar africà *masid* (S. XII) i en el de Sicília *misita*, *misit* etc. (64a37-39), *másğid* «oratorium» (RMA).

ALMASSOR

Veïnat te. Penelles (Noguera): a la Serra d'Almenara, entre Bellmunt i Almenara, uns 8 k. a l'ENE. de Linyola, i uns 5 al N. d'Ivars.

PRON. MOD. Recordo tenir nota local de la pron. *almasó*, i és la que es dedueix de les grafies de GGC, de Reig, de Miret i del nomencl. del C. E. C. (ed. 1.ª i ed. *Aedos*), s. v. *Penelles*, encara que algun d'ells ho escrigui (segons el vici comú) amb *-s-* simple.

DOC. ANT. Reig i Vilardell (*Cole. d. Monogr. de Cat.*, s. v.) cita «torre d'*Almazor*» en un doc. del S. XI on el Comte Ermengol, el de Gerb, dóna gràcies als cavallers que l'ajudaren a la presa de Balaguer. «Torre y alodio de *Almazcor* [o sigui *-azcor*], en terme de Linerola [= Linyola]» 1119; MiretS (*Inv. H. Vizc. Castellbò*, BABL II, 39) «Castell del Mesor (6 focs)» 1359 (*CoDoACA* XII, 26). Joan de Cardona, prior de Gualter, dóna possessió de la rectoria d'Almenara i de les seves sufragànies de «Buldú e *Almaçor*», bisbat d'Urgell, a. 1535, en la documentació del priorat de Gualter, que lleigeix a l'Arxiu de Solsona.

ETIM. àr. *al-ma'súr* en el sentit de 'estret, sense sortida', ço que convé, i acceptem sense escrípol, essent el nom d'una torre-fort dalt de la serra. És el participi passiu del verb pan-àrabic *ʿašar* 'estrènyer, espremer'; RMA: «exprimere» (143a) (explicat. «sucus herbarum»); *ma'súr* «pressé, pressuré» (Belot, 500a7).

Amb aquest nom ni el següent no té res a veure el del formidable *Almansor* ('el victoriós'), participi de *našr* 'vèncer', encara que algun trobador (i fins algun erudit recent) els hagin volgut confondre o relacionar; però un *-ns-* de data àrabica de cap manera no es podria reduir a *-ss-* en català (ells ho confonen amb l'evolució estrictament occitana, o amb la del llatí vulgar). Tampoc convé per tant involucrar-hi els NLL andalusos o cast. *Almanzora* (dels quals tracto en *Top. Hesp.* I, 36n., i noteta en *DECat* I, 213b29ss.), en els quals hi ha *ns* en àrab; i no ens serveix gaire de guia *Almassor* per a l'*Almassora* castellanenc, perquè el masculí *-or* suposa àr. *burg* 'torre' suplert (mot masculí), mentre que el femení *Almassora* no lligaria amb un mot d'aquell gènere.

ALMASSORA

La vila de la Plana de Castelló.

PRON. POP. *almasóra* (a CastPna., a Almassora mateix etc.), 1935; jo ho vaig oir igual allí, a Castelló i a 4 o 5 pobles del voltant, en les enq. de 1961. Gentilici: *almasorins*.

DOC. ANT. *Almazora* 1235 (BSCC xv, 286); *Almaçora* una vegada, *Almazora* tres cops, 1237, BSCC xv, 287; *Almaçora* Cròn. de Jaume I, pp. 235, 236, 237; *Almeçora* id., p. 235; *Almassora* i més avall *-aço-*

ra 1245, Huici I, 401; «--- la acequia de Villarreal, cerca de *Almazora*, aprofitando agua del río Millares» 1273-4 (MtzFdo., *Doc. Val. ACA* I, 1670); «hominibus --- *Almazore*» 1278 (BSCC xvii, 38); *Almeçora* (però *-assora* en l'ed. Barcino) Muntaner IX; *Almaçora* Cròn. de Pere III (Pagès 363.23); *Almaçora* S. xvi (Memor. Muñoz, BSCC xiv, 43); una cita d'historiador no exacta en 1331 (BABL v, 120).

ETIM. És evident que es tracta d'un arabisme, provenint d'un dels nombrosos participis passius femenins en *-ma-* i amb vocal *ú*.

Els arabismes toponímics de part. en *-úr* (entre ells els femenins en *-úra*) formen grup naturalment copiosíssim. Havent exposat detingudament la qüestió etilògica d'*Almassora* en *Top. Hesp.* I, 37n. (= *Homen. D. Alonso*), com que la qüestió no ha avançat des d'aleshores i havent-hi ja indicat que hi ha un dilema entre les dues solucions més versemblants (α i β), bastarà quasi traduir el que vaig dir-hi.

Asín (*Contr.*) diu que ve de *al-mahšúra* «la cerca-da». Aquesta definició no és exacta (només correspondria al part. de la forma III, *muḥšára*), puix que es tracta d'un part. de forma I, i aquesta significa, entre altres coses, «comprimer, oprimir, renfermer, reduir» i en passiu es diu «quand ceux qui se trouvent dans une ville en ont fermé toutes les issues». És un mot molt viu en l'àrab vulgar d'Occident (Dozy, *Suppl.*); aquest sentit si bé no respon tant a la situació d'*Almassora*, sí perfectament a la de l'*Alsamora*, del NO. del Principat.

2) ALSAMORA

Anomenat aquest *Alzamora* ja el 1233, *Alçamora*, 1359. *Als-* el 1044 (el darrer, en còpia tardana). És un poblet constret en el cim d'un penyal prolongat, però estret i espadat per totes bandes, i situat en el vessant N. del Montsec occidental, precisament en la ruta que empraren repetidament els moros en llurs invasions de la Conca de Tremp. Un Raimundus de *Ançamora* preceptor Ylerde, a. 1222 (Font Rius, *C.d.p.*, § 242). Etimologia α .¹

Ara bé hi hagué un altre *Alzamora*, anomenat «palau de *Alzamora*» en un doc. de 1205 (BABL III, 368), a prop de Ricla, i no lluny de Calatayud; però aquí la menció antiga d'un «palau» suggereix que es tracta de l'àr. *maqšúra* «palais, chambre; cabinet; dans les mosquées, une chambre grillée dans laquelle le prince, l'imam, se place pour faire la prière publique, et qui renferme le *mihràb* —le Trésor—; pavillon dans un jardin, chapelle sépulcrale». Mot no menys popular que l'anterior (Dozy, *Suppl.* s. v. *qšr*). És l'alternativa etimològica β , també aplicable a *Almassora*.

És ben clar que la *-l-* ja antiga d'*Alsamora* (*Alç-*) difícilment es podria explicar si no fos metàtesi de *Almaçora*, puix que en àrab no pot haver-hi un article sense assimilar davant una sibilant. Però aquesta raó és més inescapable per a l'etimologia del nom pallarès que per al valencià,³ encara que no deixa de donar alguna guia de probabilitat, a favor de β , també per a